

2010-

Dnr: 432-2332-92

Kulturmiljöenheten
Åsa Eriksson
Direktnr. 023-813 58
Faxnr. 023-812 28
åsa.eriksson@lansstyrelsen.se

Irja och Jerker Burman
Bergslagsvägen 67
774 31 AVESTA

Byggnadsminnesförklaring av Klosterskolan, fastighet Laxen 1, Avesta stad och kommun.

(2 bilagor)

LÄNSSTYRELSENS BESLUT

Länsstyrelsen i Dalarnas län beslutar med stöd av 3 kap 1 § lag (1988:950) om kulturminnen m.m. (KML) att förklara Klosterskolan, Avesta stad och kommun för byggnadsminne.

Skyddsområdet omfattar det på situationsplan (bilaga 1) med röd begränsningslinje avgränsade område med därtill hörande byggnader.

Länsstyrelsen meddelar enligt samma lag och kapitel 2 § följande skyddsföreskrifter:

1. Byggnaden får inte rivas, eller till sin exteriör byggas om eller på annat sätt förändras.
2. Interiört får ingrepp inte göras i byggnadens stomme, ursprungliga planlösning eller ursprungliga fasta inredning.
3. Stjärnsundsuret i klocktornet skall vårdas och underhållas så att dess kulturhistoriska värde inte minskar.
4. Byggnaden skall underhållas så att den inte förfaller. Vård och underhållsarbeten skall utföras på ett sådant sätt att byggnadens kulturhistoriska värde inte minskar.
5. Det på kartan (bilaga 1) markerade skyddsområdet skall hållas i sådant skick att byggnadens utseende och karaktär inte förvanskas.

Samråd skall ske med länsstyrelsen i frågor som rör underhåll och vård av byggnaden.

Om särskilda skäl föreligger för att ändra byggnadsminnet i strid mot skyddsföreskrifterna kan länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § KML lämna tillstånd till sådana förändringar.

REDOGÖRELSE FÖR ÄRENDET

Frågan om byggnadsminne väcktes 1992-02-26 av Ann-Marie Gunnarsson, Ludvika.

År 1880 stod Klosterskolan färdig i Avesta. Arkitekten var Adolf Kjellström från Örebro, men planen ritades av bruksförvaltaren vid Avesta jernverk, Albert Bergström med

assistans från sin bror Carl Johan Bergström. Byggnaden uppfördes enligt överintendentämbetets normalbestämmelser för skolor beräknade för minst 180 barn.

Klosterskolan inrymde en bostad för gift lärare, två rum för ogifta lärare samt tre skolsalar för småskola, flickskola samt goss-skola. Varje skolsal försågs med separat entré, avklädningsrum och materialrum. Skolsalarna har stora fönster vilka sörjde för gott ljusinsläpp. Det första året skolan togs i bruk, 1880, undervisades 178 barn.

Klosterskolan är uppförd i nygotisk stil med yttermurar av dubbla 7 tum tjocka väggar av slaggsten, mellan vilka finns ett utrymme på 5 tum som fylldes med kolstybb för att rummen skulle bli varma och fuktfria. De dubbla murarna förbinds vid varandra med järn vilka murats in vid fönster- och dörrkarmar. Murarna stötts utvändigt av murade strävpelare. Genom specialgjutna slaggtegel har byggnaden försetts med flera medeltidsinspirerade detaljer. Särskilt utsmyckade är fönster- och dörrromfattningar.

Byggnaden är uppförd i T-form och består av ett plan samt inredd vind under det höga sadeltaket. På taket reser sig ett klocktorn, med ett ännu fungerande Stjärnsundsurverk från tiden före 1830. Tornet har urtavlor åt samtliga väderstreck och siffrorna är belagda med bladguld. Taket är täckt med enkelfalsad plåt och bryts upp av flera takkupor vilka är klädda med spontad panel och utsmyckade med dekorativ gavelornamentering. På huskroppen finns ett flertal utbyggnader vika rymmer entréer och materialrum.

Masugnsslagg, en biprodukt från järnframställningen, göts till byggnadssten mellan ca 1750 och 1950. Den främsta anledningen till detta var att man ville spara skogen för metallframställningens behov och alltså inte låta timret gå till husbyggen. Slagg användes redan vid 1700-talets slut till allehanda byggnader och var ofta ett dominerande byggnadsmaterial på orter med järnframställning. Slaggteglet i Klosterskolan är gjutet vid järnverket i Avesta.

Det gjutna slaggteglet gick inte att bearbeta i efterhand eller hugga som lertegel. Det var också mycket ömtåligt under själva avkylningen, vilken fick skötas omsorgsfullt. För att erhålla speciellt utformade och dekorativa slaggtegel fick man gjuta varje form i råsandformar. I en ram fylldes då en lämplig blandning av sand och lera. En modell av det som skulle gutas avtrycktes i formsanden, varefter slaggen göts i den uppkomna fördjupningen. På detta sätt har profilteglet till Klosterskolan tillverkats.

Ofta framställdes slaggtegel i ett par storlekar vid varje masugn, detta för att tekniskt möjliggöra hållbara murförband när man använde dessa som byggnadsmaterial. På vissa orter göt man även speciella profiltegel av slagg för takfoten och sockeln på huset. På en del platser utvecklades slaggtegelgjutningen till ett hantverk och just i Avesta verkar detta ha varit fallet. På flera platser i Avesta finner man omsorgsfullt och detaljerat gjutna slaggtegel. Med sin mångfald av slaggtegelformar, ca ett tjugotal, intar Klosterskolan en unik och överlägsen placering bland slaggtegelhusen.

Klosterskolan fick positiv kritik i tidskriften Ingenjörsföreningens förhandlingar 1883. Där uttryckte man att det nu stod klart att man med den i sig värdelösa slaggen kunde bygga ändamålsenliga hus av hög kvalitet och med vackra fasader. Det senare menade artikelförfattaren var viktigt inte minst för den bildande och hyfsande inverkan detta hade på befolkningen.

Idag är byggnaden i privat ägo.

MOTIVERING TILL LÄNSSTYRELSENS BESLUT

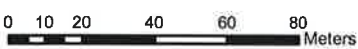
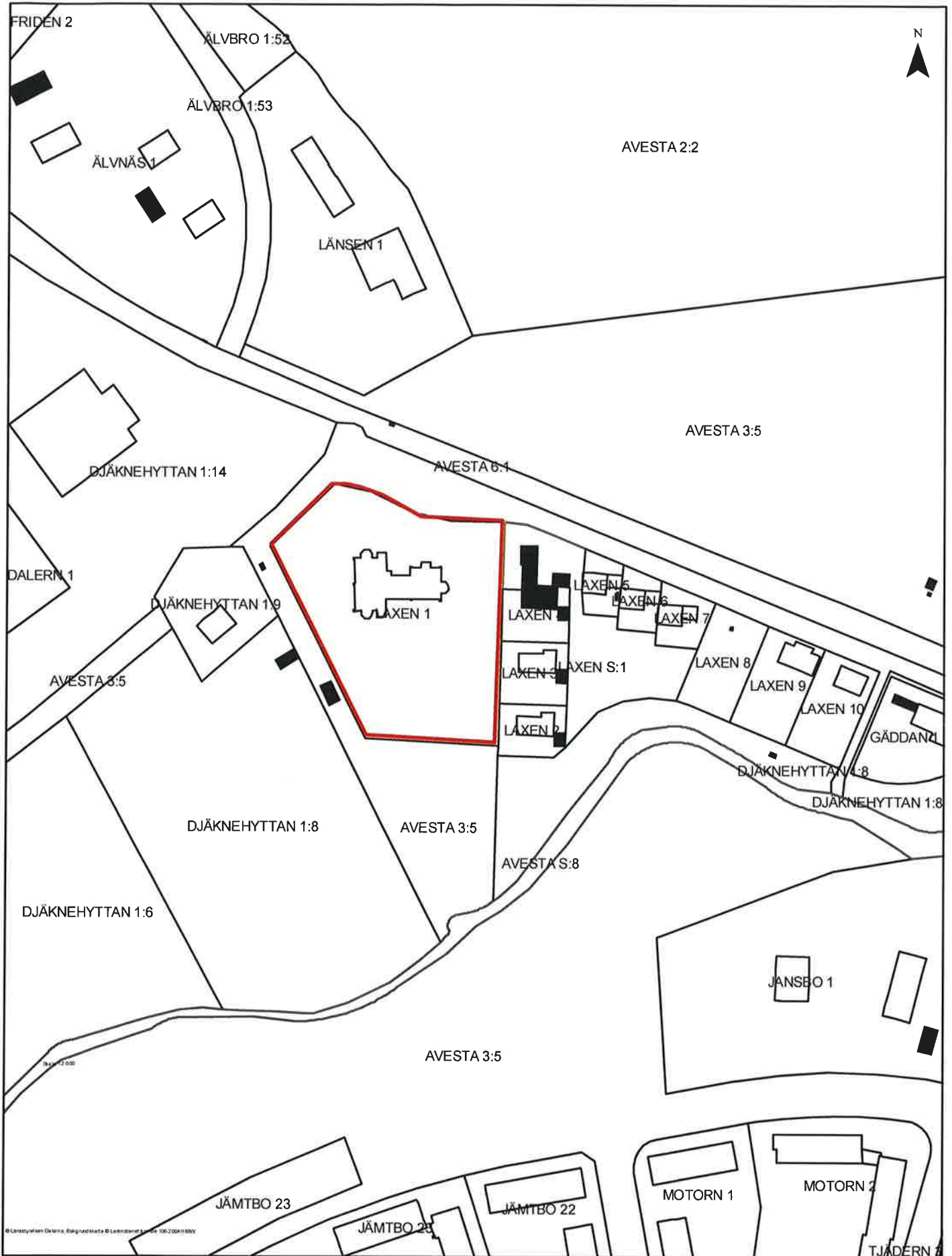
Slaggtegel är ett för orter med järnframställning unikt byggnadsmaterial som i sig vittnar om hur man tillvaratog och utvecklade de biprodukter som järnframställningen förde med sig. I Avesta utvecklades slaggtegeljutningen till ett hantverk och man kom att framställa en ovanligt variationsrik mängd slaggtegelformer. Med sin mångfald av slaggtegelformer, cirka ett tjugotal, intar Klosterskolan en unik och överlägsen placering bland slaggtegelhusen. Troligen finns inget mer slagghus med en sådan formrikedom. Klosterskolan besitter således ett stort arkitektoniskt och kulturhistoriskt värde.

Bilagor:

Skyddsområdets omfattning på karta

Hur man överklagar hos Förvaltningsrätten

Situationsplan

 Skyddsområde